

DAN DUNGACIU

COORDONATOR

ENCICLOPEDIA RELĂȚIILOR INTERNĂȚIONALE

A-M

Volumul I

Enciclopedia CUPRINS proiect

Enciclopedia ca proiect.....	9
Ghidul cititorului	11
Listă de intrări	13
Intrări de la A la M	17
Contribuțiile autorilor	597
Autorii (ordine alfabetică)	601
Bibliografie generală.....	607
Index.....	677

A

Acordul Central-European de Liber Schimb. CEFTA (*Central European Free Trade Agreement*) este un acord multilateral de liber schimb semnat la 21 decembrie 1992, la Cracovia (Polonia), din inițiativa a trei state: Polonia, Cehoslovacia și Ungaria. Ulterior au aderat mai multe state: în 1996 Slovenia, în 1997 România, în 1999 Bulgaria, în 2002 Croația, în 2006 Republica Macedonia, în 2007 Bosnia și Herțegovina, Republica Moldova, Serbia, Muntenegru, Albania, Kosovo.

Acordul a fost semnat în ideea creării cadrului favorabil facilitării schimburilor comerciale în contextul dispariției CAER*, dar și ca un exercițiu de preaderare la Uniunea Europeană* și de adaptare la piața comună. Documentul constitutiv prevedea liberalizarea treptată a schimburilor comerciale industriale și agricole dintre statele membre.

În cadrul reuniunii prim-miniștrilor țărilor membre ale Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est*, desfășurate la București în anul 2006, a fost semnat Acordul de aderare și modernizare a CEFTA. Noul Acord, care-l înlocuia pe cel semnat în anul 1992, prevedea un grad extins de liberalizare a comerțului, mecanisme de colaborare și cooperare în acest

domeniu, modalități de apărare comercială și de rezolvare a litigiilor comerciale dintre statele membre. De asemenea, CEFTA-2006 prevedea anularea tuturor taxelor vamale, atât de import, cât și de export, și a limitărilor cantitative pentru produsele industriale și majoritatea celor agroindustriale, scopul fiind creșterea comerțului între țările membre, crearea unui cadru propice pentru investițiile străine.

CEFTA are o serie de structuri care gestionează punerea în aplicare a Acordului. Cel mai important este Comitetul Mixt, prezidat prin rotație de țările membre, pe timp de un an. Comitetul Mixt supraveghează aplicarea Acordului și ia decizii privind eliminarea în continuare a barierelor comerciale dintre state, în domeniile în care acestea mai există. Anual, se desfășoară summit-ul CEFTA, la care participă prim-miniștrii țărilor membre, în cadrul căruia este evaluată activitatea organizației și sunt transmise mesaje politice în privința viitoarei orientări a CEFTA.

Prin crearea zonelor de comerț liber, CEFTA a avut și rolul de a pregăti aceste țări pentru aderarea la UE. Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Slovenia, România, Bulgaria și Croația s-au retras din organizație la data aderării lor la Uniunea

Respectiv Europeană. În prezent, țările care sunt membre ale CEFTA au rămas Republica Macedonia, Bosnia și Herțegovina, Republica Moldova, Serbia, Muntenegru, Albania și Kosovo. [C.A.V.]

Bibliografie

Neagoe, Stelian (coord.), *Instituțiile, organizațiile internaționale și România*, vol. I, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2013.
www.cefta.int, accesat la la 7 iulie 2016.
www.miepo.md, accesat la la 7 iulie 2016.

Acordul de la Bretton Woods. ABW a fost încheiat în cadrul Conferinței Monetare și Financiare a Națiunilor Unite desfășurate în intervalul 1-22 iulie 1944 la Bretton Woods (New Hampshire, SUA), care a avut ca temă reglementarea problemelor monetare și financiare după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial*. **ABW** prevedea reconstruirea sistemului monetar internațional afectat de marea criză financiară din 1929 și de cel de-Al Doilea Război Mondial.

ABW a creat un sistem de management monetar care a stabilit normele relațiilor comerciale și financiare între statele lumii industriale de la mijlocul secolului XX. Sistemul Bretton Woods a fost primul exemplu de ordine monetară, negociat de state naționale independente, menit să reglementeze relațiile monetare dintre ele. La conferință au participat 730 de delegați din 44 de țări, fără statele care făceau parte din Axă, blocul militar care luptase împotriva Aliaților în cel de-Al Doilea Război Mondial.

ABW consacră dolarul ca fiind moneda (forte) comercială pe plan mondial și avea acoperire în aur. Noul sistem

monetar lega monedele țărilor participante de dolarul american, care a fost evaluat la 35 de dolari uncia de aur, în baza etalonului de schimb aur (*Gold Exchange Standard*), care se traducea prin atribuirea unei anumite greutate în aur tuturor monedelor, făcându-se apoi paritatea cu dolarul. Toate monedele convertibile fluctuau în raport cu dolarul american. Urma ca toate statele care aveau la acest sistem să respecte regulile ratei de schimb. În cadrul acestui sistem, ratele de schimb nu puteau să fie modificate printr-o decizie unilaterală.

Economiile de piață funcționau pe baza certitudinii că va exista întotdeauna o monedă de compensare, dolarul, și un stat care le va feri de colaps, America (McCauley, 1999: 132). Dacă unul dintre marile state capitaliste s-ar fi prăbușit, comunistii ar fi putut prelua puterea și aceasta ar fi putut provoca o reacție în lanț, care ar fi avut drept consecință subminarea capitalismului la scară globală. Dorința SUA de a-și deschide piața pentru bunuri și produse în exterior a constituit factorul major în expansiunea economică rapidă atât a Uniunii Europene*, cât și a Japoniei.

În baza Conferinței au fost înființate importante instituții financiare: Fondul Monetar Internațional*, care s-a dezvoltat ca organism permanent, și Banca Mondială* cu componentele sale, între care Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare*, creată pentru a accelera reconstrucția postbelică, pentru stabilitate politică și promovarea păcii.

Statele semnatare ale **ABW** acceptau astfel să renunțe parțial la suveranitatea lor în domeniul monetar și financiar în favoarea unor instanțe financiare internaționale.

Respectivul document este în curs de actualizare

ABW prevedea, așadar, convertibilitatea valutelor pentru tranzacțiile comerciale, fixarea ratei de schimb, obligativitatea țărilor membre de a se afilia la FMI, precum și o serie de obligații cu titlu general pe care statele care aderau la FMI trebuiau să și le asume. Prevederile acordului au devenit operative la sfârșitul anului 1958, când toate monedele europene au devenit convertibile.

Nu toți europenii erau însă favorabili dominației americane. În general, socialiștii vest-europeni percepeau capitalismul american ca pe un frâu, dar, atunci când ajungeau în funcții apelau la împrumuturile americane (McCauley, 1999: 134). Uniunea Sovietică de atunci a decis să rămână în afara **ABW** și a refuzat să adere la instituțiile sale (FMI și Banca Mondială).

Generozitatea americanilor a dat un impuls refacerii economiilor europene. Nivelul actual de prosperitate economică a Occidentului se sprijină pe **ABW**. Acest sistem monetar s-a prăbușit în anul 1971. [S.C.]

Bibliografie

McCauley, Martin, *Rusia, America și Războiul Rece*, Iași, Polirom, 1999.

www.britannica.com/EBchecked/topic/78994/Bretton-Woods-Conference, accesat la 17 aprilie 2014.

www.web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTARCHIVES/0,,contentMDK:21826676~pagePK:36726~piPK:437378~theSitePK:29506,00.html, accesat la 17 aprilie 2014.

Acordul General pentru Tarife și Comerț. Cunoscut mai cu seamă sub forma acronimului englez **GATT** (*General Agreement of Tariffs and Trade*), Acordul

General pentru Tarife și Comerț este un tratat interguvernamental, elaborat din inițiativa Organizației Națiunilor Unite*, care reglementează desfășurarea comerțului internațional. A fost elaborat de 23 de state membre ale ONU în cadrul Conferinței pentru Comerț și Ocupare a Forței de Muncă, fiind semnat în 1947 și intrând în vigoare la data de 1 ianuarie 1948. Țările fondatoare ale **GATT** sunt: Australia, Belgia, Brazilia, Birmania, Canada, Cehoslovacia, Ceylon, Chile, China, Cuba, Franța, India, Liban, Luxemburg, Norvegia, Noua Zeelandă, Olanda, Pakistan, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Rodezia de Sud, SUA, Uniunea Sud-Africană. **GATT** este unul din cele trei organisme internaționale create în interiorul sistemului fundamentat pe *Acordul de la Bretton Woods** după Al Doilea Război Mondial* – celelalte două fiind Fondul Monetar Internațional* și Banca Mondială*.

Cu timpul, numărul de membri a crescut, iar obiectivului principal al **GATT** – de a reglementa comerțul între statele membre – i s-a adăugat și cel de a ajuta statele subdezvoltate și în curs de dezvoltare în ceea ce privește derularea relațiilor lor comerciale cu alte state.

Lucrările **GATT** sunt cunoscute mai cu seamă sub denumirea de *runde de tratative*, în cadrul cărora s-au purtat negocieri tarifare și netarifare. Aceste runde se derulează pe durate uneori destul de lungi: Runda de la Geneva (aprilie-octombrie 1947); Runda de la Annecy, Franța (1949); Runda de la Torquay, Anglia (1950-1951); Runda de la Geneva (1955-1956); Runda Dillon (1960-1962); Runda de la Geneva (1964-1967); Runda

Tokyo (1973-1979); Runda Uruguay (1986-1994).

Runda Uruguay a dus la transformarea GATT în urma semnării *Acordului de la Marrakech* în altă organizație cu anvergură globală, Organizația Mondială a Comerțului*, începând cu 1 ianuarie 1995, cu 140 de membri. [A. V.]

Bibliografie

Neagoe, Stelian (coord.), *Instituțiile, organizațiile internaționale și România*, vol. I, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2013.

www.consiliulconcurentei.ro, accesat la 15 august 2016.

www.wto.org., accesat la 15 august 2016.

Acordul Nord-American pentru Comerț Liber. Cunoscut mai cu seamă după acronimul englezesc **NAFTA** (*North American Free Trade Agreement*), Acordul Nord-American pentru Comerț Liber este un tratat semnat la 17 decembrie 1992 între Statele Unite, Canada și Mexic, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1994. Acordul este însoțit de două anexe, respectiv Acordul Nord-American pentru Cooperare în domeniul Mediului (NAAEC, *North American Agreement on Environment Cooperation*) și Acordul Nord-American pentru Cooperare în domeniul Muncii (NAALC, *North American Agreement on Labor Cooperation*).

NAFTA și-a propus realizarea unui spațiu de liber schimb economic și comercial care să cuprindă cele trei economii de piață de pe continentul nord-american, practic fără bariere interne tarifare și netarifare (Bognanno, Ready, 1993). Tratatul a înlocuit vechiul Acord de liber schimb dintre Statele Unite și Canada (FTA, *Free Trade Agreement*), semnat pe

2 ianuarie 1988, extinzând spre sudul continentului aria de aplicare și diversificându-i prevederile.

Majoritatea schimburilor comerciale între Statele Unite și Canada funcționau deja în regim *duty-free*, la momentul adoptării **NAFTA**. Principala miză a constituit-o, așadar, înglobarea pieței mexicane în spațiul de liber schimb creat în prealabil de cele două economii de piață dezvoltate din America de Nord. O influență aparte a avut-o **NAFTA** și asupra procesului de consolidare democratică a Mexicului (Baer, Weintraub, 1994), mai degrabă prin intensificarea colaborării sectorului economic, societății și guvernului acestei țări cu partenerii corespunzători din Statele Unite și Canada, decât prin existența unor criterii politice explicite ale Acordului.

Barierile tarifare în relația cu Mexicul urmau să fie eliminate gradual în primii zece ani de la intrarea în vigoare a Acordului, în timp ce pentru exporturile americane de produse agricole în sudul continentului, Mexicul a solicitat și a obținut o clauză de amânare a eliminării taxelor vamale de 15 ani. Pentru economia mexicană, agricultura avea o importanță deosebită, ceea ce explică interesul guvernului de a prelungi cât mai mult posibil etapa de protecție a producătorilor interni, aceștia din urmă fiind însă foarte interesați să poată exporta liber în Statele Unite și Canada (Orme Jr., 1996). Din acest motiv, în domeniul agriculturii Mexicul a condiționat semnarea **NAFTA** de negocierea unor acorduri separate cu Statele Unite și Canada.

Între **NAFTA** și tratatele Uniunii Europene* există unele asemănări, dar și

diferențe semnificative (Gruber, 2000). **NAFTA** și Tratatul de la Maastricht* au fost negociate, semnate, ratificate și au intrat în vigoare aproximativ în același timp, în primii ani după încheierea Războiului Rece*. Ambele se aplică în prezent unui total al populației de circa 480-500 de milioane de cetățeni. Ambele au avut la bază ideea înființării unei piețe comune, care să stimuleze schimburile comerciale transfrontaliere, mobilitatea regională (continentală) și crearea de noi locuri de muncă. Totuși, **NAFTA** este doar un tratat economic, clar limitat la crearea unui spațiu de liber schimb, neavând dimensiunea integrării politice pe care au avut-o de la început tratatele europene. Politicile comune și nivelul instituțional supranațional lipsesc în cazul **NAFTA**, structura administrativă creată limitându-se la un Secretariat cu trei secții „în oglindă”: una la Ottawa, una la Washington și una la Mexico City, finanțate și organizate la nivel național. Singurul obiectiv al Secretariatului este soluționarea disputelor care apar între părți cu privire la aplicarea prevederilor Tratatului. [V.N.]

Bibliografie

- Baer, Delal M., Sidney Weintraub (eds.), *The NAFTA Debate: Grappling with Unconventional Trade Issues*, Lynne Rienner Publishers, 1994.
- Bognanno, Mario F., Kathryn J. Ready (eds.), *The North American Free Trade Agreement: Labor, Industry, and Government Perspectives*, Praeger, 1993.
- Gruber, Lloyd, „NAFTA and Beyond: Is Free Trade Contagious?“, în Lloyd Gruber, *Ruling the World: Power Politics and the Rise of Supranational Institutions*, Princeton University Press, 2000, pp. 122-167.

Orme Jr., A. William, *Understanding NAFTA: Mexico, Free Trade and the New North America*, second edition, University of Texas Press, 1996.

Acordul Sykes-Picot. ASP din 1916, cunoscut oficial și ca *Acordul Asia Minor*, a fost o înțelegere secretă între guvernul Marii Britanii, reprezentat de către Sir Mark Sykes, și cel al Franței, reprezentat prin François Georges-Picot, cu aprobarea Imperiului Rus (prin ministrul său de externe Sergei Dmitrievich Sazonov). Cei doi erau buni cunosători ai Imperiului Otoman și ai lumii turco-arabe, Sykes fiind autorul mai multor cărți dedicate spațiului islamic și istoriei otomane, bazate pe vizitele sale efectuate în Levant și Anatolia, în timp ce Georges-Picot a fost un diplomat francez de carieră, care, după ce a servit ca secretar în cadrul Ambasadei franceze din Copenhaga, a fost numit, la sfârșitul Primului Război Mondial*, în funcția de consul general la Beirut, fiind apoi detașat la Cairo.

La acea vreme, puterile occidentale controlau deja o bună parte din fostele teritorii arabe, desprinse din Imperiul Otoman. Astfel, Algeria și Tunisia erau sub influența Franței, Libia sub influența Italiei, în timp ce Marea Britanie avea sub controlul său zona Golfului Aden, zona Golfului Persic, Omanul și Kuweitul. În acest context, Acordul semnat în mai 1916 urma să delimiteze cu precădere zona Levantului și a Turciei de astăzi, care urmau să intre în sferele de influență* ale Franței, Marii Britanii și Imperiului Rus.

Semnarea ASP se baza pe premisa conform căreia Antanta va reuși să învingă Imperiul Otoman (aliat al Puterilor

DAN DUNGACIU
COORDONATOR

ENCICLOPEDIA RELATIILOR INTERNATIONALE

N-Z

Volumul II

CUPRINS

Listă de intrări	7
Intrări de la N la Z	11
Contribuțiile autorilor	601
Autorii (ordine alfabetică)	605
Bibliografie generală	611
Index	681

Noul Planșă pentru Dezvoltare (C.A.V.)

Noul Drum al Mării (N.T.)

Noul interguvernamentalism (D.O.)

Noul Orient Mijlociu (R.M.)

Occident (A.C.)

Oficializarea limbii române (în R. Moldova) (D.D.)

Opinie publică interregională (O.C.)

Ordine mondială (C.M.)

Organization of Petroleum Exporting Countries (O.P.E.C.)

Organizația Cooperării Economice a Mării Negre (O.C.E.N.)

Organizația de Cooperare de la Shanghai (O.C.)

Organizația Internațională pentru Migrație (O.I.M.)

Organizația Mondială a Comerțului (O.M.C.)

Organizația Națiunilor Unite - ONU (C.A.V.)

Orchestra Milica (S.L.)

Oscara Milica Bruns (R.M.)

Osgoia (S.L.)

Pace prin acomodare (D.O.)

Pace prin unitate (D.O.)

Pacifică (S.L.)

Pactul de la Saigon (D.D.)

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (O.S.)

Pactul Ribbentrop-Molotov (C.A.)

Pactul Ribbentrop-Molotov (concluziune) (D.O.)

Parlamentul European (R.V.)

Parteneriatul Estic (C.A.V.)

Parteneriatul Estic (palestinez) (D.D.)

Parteneriatul Euro-mediterranean (S.L.)

Parteneriatul pentru Pace (S.C.)

Patrușica Scumpă (C.O.)

Patriotism constituțional (O.D.)

Peacebuilding (C.A.)

N

Nation-building. NB este procesul de formare a identității naționale, ingredient fundamental pentru coerența statului-națiune*. Loialitatea față de comunitatea națională, și implicit față de stat*, este (re)produsă de procesele de NB ce cultivă un exceptionalism *in nuce*. În general, identitatea* produce sentimentul de loialitate și apartenență la un grup specific. Emoția generată de identitatea națională este însă una aparte, de vreme ce ar trebui să împingă în fundal loialitățile suscitade de apartenența la grupuri etno-religioase sau unități sociale premoderne, precum triburi, sate, comunități etnice, regiuni, și să creeze loialitatea față de comunitatea națională, o loialitate susținută de sentimentul continuității în timp și al diferențierii față de alte grupuri naționale. „Definesc identitatea națională drept sentimentul colectiv susținut de credința apartenenței la aceeași națiune, ce implică cele mai multe dintre trăsăturile care o fac diferită față de alte națiuni“ (Guibernau, 2013: 39). Pentru obținerea unui sentiment colectiv de acest fel, procesul de NB trebuie să transfere emoțiile și loialitatea tipică pentru grupurile primare, de tipul față în față, către grupul național, susține Sinisa Malešević. Însă nu toate statele reușesc această performanță. Violența simbolică exercitată de statul-națiune, care nu are

experiența administrativă a statului național* este mai puțin eficientă. Statele de acest fel, de regulă state cu anvergură administrativă redusă, care sunt lipsite de capacitatea instituțională de a penetra societatea în puncte multiple, se confruntă cu probleme serioase atunci când vine vorba de stabilizarea identităților colective. De altfel, Malešević corelează succesul procesului de NB cu nivelul de dezvoltare instituțională a statului. Totodată, el avansează și demonstrează ipoteza potrivit căreia violența organizată depinde de dezvoltarea statului. Din această perspectivă, războaiele, revoluțiile, insurgențele etc. nu sunt provocate unilateral de naționalism, ci mai degrabă de dezvoltarea organizațională de lungă durată, secundată de nivelul de sofisticare ideologică. De aici concluzia că violența simbolică exercitată prin procesul de NB este corelată cu gradul de dezvoltare a capacității infrastructurale a statului. „Acumularea birocratică a coerciției și dezvoltarea ideologică de tip centrifugal susțin condițiile istorice în care loialitatea organizațională se transformă în identificare națională“ (Malešević, 2013: 114). Succesul procesului de NB depinde și de gradul de omogenitate etnică a populației de pe teritoriul statului, consideră Llobera. În contemporaneitate însă, mai puțin de 10% dintre

Respectiv, statele existente au o omogenitate etnică ridicată, în timp ce, în majoritatea celorlalte cazuri, grupul etnic majoritar reprezintă puțin peste 50% din totalul populației (Connor, 1994). Walker Connor arată că a fost nevoie de sute de ani pentru configurarea culturală a englezilor și francezilor de astăzi. E imposibil deci să formezi malaezieni sau tanzanieni într-o singură generație. Mai mult decât atât, acolo unde asimilarea culturală nu s-a produs, întrucât apariția statului-națiune nu a fost precedată de existența statului național, aceasta nici nu se va produce, conchide Connor. De aici problemele de stabilizare a identităților colective cu care se confruntă statele cu capacitate administrativă redusă, de regulă statele din periferia sistemului mondial modern*, a căror securitate politică este fragilă.

Apelând la o viziune modernistă, Montserrat Guibernau constată existența unei palete variate de strategii utilizate de stat pentru construirea identității naționale, respectiv credința într-o cultură comună, istorie unică, eroi, vârste de aur sau perioade de glorie națională. În primul rând este vorba de realizarea unei imagini omogene a națiunii prin propagarea unei istorii și culturi comune. Istoria și cultura comune creează o temporalitate specifică, un timp ontologic al națiunii, care generează sentimentul perenității comunității naționale de-a lungul veacurilor. Ritualele naționale, întocmai precum cele religioase, asigură astfel întoarcerea către un *illo tempore* național, către timpul originar al națiunii. De remarcat că momentul nașterii națiunii este unul glorios și unic, cultura și istoria națiunii promovând, de fapt, geniul națiunii respective. Ingredientele

utilizate în acest proces de structurare a culturii și istoriei comune sunt extrase cu precădere din cultura grupului etnic dominant. Totodată sunt promovate simboluri și ritualuri menite să reproducă sistematic sensul comunității între cetățenii statului-națiune, ca de pildă ziua națională, monumentul soldatului necunoscut, pantheonul național, imnul național, drapelul național, celebrarea eroilor și a personalităților culturale și politice ale națiunii etc. Unul dintre ritualurile centrale ale „cetățenizării”, proces prin care se operează diferența dintre cei care fac parte din comunitatea cetățenilor și cei care sunt excluși din această colectivitate politică, este votul. Pentru istoricii francezi, procesul de votare are valențe religioase prin caracterul său solemn: locul unde se votează, intrarea în cabina de vot care aduce cu intrarea în confesional, urna de vot asimilată altarului etc. Toate aceste elemente sanctifică actul electoral. În plus, ritualul votului îi diferențiază pe cetățeni de non-cetățeni și indică astfel cine formează națiunea (Schnapper, 1998). Nu în ultimul rând, existența unei amenințări externe, „iminentă, potențială sau inventată” (Guibernau, 2013), este de natură să reînchege comunitatea națională, caracterizată de regulă de un nivel „banal” de agregare. În acest sens, politica externă este utilizată și ca strategie de alterizare sau de orientalizare, îndeosebi de către comunitățile imaginate* prin excelență, precum Statele Unite, Federația Rusă, Australia etc.

Unul dintre aspectele ratate de abordările clasice ale formării națiunii, livrate de Benedict Anderson, Eric Hobsbawm sau Anthony D. Smith, este cultura populară. Procesele de NB utilizează nu numai

Resurse

operele literare, tradițiile inventate sau ritualurile publice pentru ranforsarea unei culturi publice. Dincolo de elementele culturii înalte deci, în malaxorul proceselor de NB intră și ingredientele culturii cotidiene, ca de exemplu teatrul, concertele de muzică, arhitectura, moda, locurile populare de întâlnire, târgurile populare, radioul, televiziunea, internetul etc. (Edensor, 2002).

Celebrarea infrastructurii materiale a statului este un alt procedeu utilizat pentru construirea și întărirea identității naționale. Astfel, pentru Leo Coleman, care îl interpretează într-o manieră personală pe Durkheim și ideea acestuia de conștiință colectivă, infrastructura este un totem al conștiinței colective. În viziunea lui Durkheim, sentimentele colective nu devin conștiente de ele însele. Cu excepția cazului în care, adaugă Durkheim, sentimentele colective sunt concentrate într-o simbolistică specifică sau performate în forme ritualice caracteristice. Din această perspectivă, simbolurile se transformă într-un relex al reprezentărilor colective, ajutând la propagarea emoțiilor asociate cu apartenența la o anumită comunitate. În India bunăoară, infrastructura, reprezentată de industria grea, antropomorfizează colectivitatea politică a națiunii în reprezentările poezilor. Semnificativ e faptul că, în cazul Indiei, infrastructura colonială a fost percepută de către intelectualii ghidați de un referențial naționalist ca blocând dezvoltarea unei civilizații marcate de particularismul indian. O infrastructură de export, menită să excaveze plus-produsul economiei locale cvasi-naturale era mai curând un simbol al declinului civilizațional al Indiei. Infrastructura

colonială apărută în India era percepută ca o formă de disciplină materială și tehnologică, ce transforma atât solul cât și oamenii în resurse, dar care, implicit, îi imprima Indiei profilul unei organizații politice guvernabile (Coleman 2014: 467). Cu toate acestea, industria grea, construită în India cu ajutorul Uniunii Sovietice în anii '50, este prezentată de poetul local Ved Mehta drept un „lanț strălucitor la gâtul patriei noastre mamă“. Cercetările etnografice, întreprinse în India la finele anilor '90 de către Jonathan Perry, au scos în evidență faptul că, în pofida criticii publice constante aduse economiei etatizate, la nivel local se mențin reprezentările despre liantul dintre industria grea, puterea statului, apartenența politică și capacitatea statului de a organiza aspirațiile colective. Chestiunea nu e deloc surprinzătoare în condițiile în care, în cadrul *Indian National Congress Planning Committee Report* din 1949, infrastructura electrică este prezentată ca sângele veritabil al industriei naționale ori ca fiind vitală pentru viața națională, în general. Comparativ cu India, unde infrastructura colonială are nevoie de interpretarea intelectualilor de dreapta pentru a se transforma într-un vector al conștiinței naționale, în Scoția infrastructura energetică construită cu subvenții din partea Londrei a avut un impact direct asupra emergenței unei conștiințe naționale independente. După Al Doilea Război Mondial*, grație eforturilor lui Thomas Johnston, apare North of Scotland Hydro-Electric Board (NSHEB), organizație care așeza în centrul eforturilor de modernizare a Scoției exploatarea resurselor locale de apă. „Până în 1971, aproape toate fermele și 90% dintre

Respo gospodăriile din Highland și Island fuseseră electrificate. Viața cotidiană a unor arealuri vaste ale Scoției fusese transformată, și fuseseră create noi centre, unde puterea, capacitatea asistențială a statului și, implicit, propriile puteri ale Scoției, puteau fi clar observate“ (Coleman, 2014: 468). Coleman arată că NSHEB construiește, în anii '70, o termocentrală alimentată cu petrol la Peterhead, în preajma orașului Aberdeen și a câmpurilor petrolifere din Marea Nordului. Semnificativ pentru modul în care industria grea contribuie la cristalizarea conștiinței naționale e sloganul arborat la inaugurarea termocentralei de la Peterhead: „It's Scotland's Oil!“. Mai mult decât atât, în discursul de Anul Nou din 2012, primul ministru scoțian din partea Scottish National Party, Alex Salmond, a precizat că independența Scoției va fi asigurată de așa-numitele „hidden powers“, respectiv resursele de apă și cele de petrol, ce vor fi exploatate prin intermediul infrastructurii energetice. Sintagma „hidden powers“ fusese utilizată mai devreme de scriitorul și poetul Hugh MacDiarmid, pentru a conexa trecutul, prezentul și viitorul comun al scoțienilor. [L.D.]

Bibliografie

- Coleman, Leo, „Infrastructure and Interpretation. Meters, Dams and State Imagination in Scotland and India“, în *American Ethnologist*, vol. 41, no. 3, 2014, pp. 457-472.
- Connor, Walker, *Ethnonationalism. The Quest for Understanding*, Princeton, Princeton University Press, 1994.
- Edensor, Tim, *National Identity, Popular Culture and Everyday Life*, New York, Berg, 2012.
- Guibernau, Montserrat, *Belonging. Solidarity and Division in Modern Societies*, Cambridge, Polity, 2013.

Malesevic, Sinisa, *Nation-States and Nationalisms*, Cambridge, Polity, 2013.

Schnapper, Dominique, *Community of Citizens. On the Modern Idea of Nationality*, London, Transaction Publishers, 1994.

Naționalism arab. NA se referă la proiectul, mai degrabă ideologic decât politic, de unire a tuturor arabilor, indiferent de apartenența etno-religioasă a acestora, într-o națiune arabă. Diferența dintre NA și islamul politic rezidă într-o *umma* seculară și circumscrisă la lumea arabă, în contrast cu o colectivitate universală, coagulată de Islam. Cu alte cuvinte, arhitectii ideologici ai NA, precum sirianul Michel Aflaq, au militat pentru un stat-națiune* panarab, de sorginte seculară. Ei respingeau astfel ideea unui stat islamic și percepeau Islamul mai degrabă ca pe o civilizație și mai puțin ca pe o religie, acceptând însă că religia poate fi un ingredient al identității arabe (Tibi, 1997). Fundamentele filosofice ale NA au fost furnizate îndeosebi de Sati al-Husri, care a încercat, printr-o serie de scrieri cu caracter doctrinar, să separe religia de politică în Orientul Mijlociu*, un clivaj timid profilându-se, în acest sens, până în 1967. Potrivit ideilor centrale susținute de al-Husri, „religia se referă la interacțiunea dintre om și Dumnezeu, în vreme ce patria este de interes pentru toți“ (Tibi, 1997: 228). În temeiul acestei aserțiuni, Islamul era ținut departe de conotațiile politice. Tot în scopul diferențierii Islamului de politică scrie și egipteanul Ali Abd al-Raziq. În cea mai importantă lucrare a sa, *Islam and the Forms of Government*, publicată în 1925, al-Raziq argumenta că Islamul este o doctrină religioasă, dar nu și o ideologie*